

SASTAMALA
Sunttionlahden arkeologinen vedenalaisinventointi
7.-11.6.2010

MUSEOVIRASTO

Meriarkeologian yksikkö
Riikka Tevali 2010

Sisällysluettelo

Arkistotiedot	1
1. Johdanto	2
2. Tutkimusalue	3
Luonnonympäristö	3
Kulttuuriympäristö	3
3. Inventoinnin kenttätyöt.....	4
4. Yhteenveto.....	6
5. Kartta- ja kuvaluettelot.....	7
Kuvaluettelo	8
Kartta 3: RKY 1993 – Rautaveden länsirannan kulttuurimaisema.....	9
Kartta 4: Sunttionlahti sekä lähellä sijaitsevat muinaisjäännösalueet	10

Arkistotiedot

<i>Kunta:</i>	Sastamalan kaupunki
<i>Tutkimuksen laatu:</i>	Vedenalaisten muinaisjäännösten inventointi
<i>Ajoitus:</i>	Kaikki
<i>Peruskartta:</i>	Yleislehtijako 2121 07 TM35-lehtijako M3342H
<i>Tutkimuslaitos:</i>	Museovirasto, Meriarkeologian yksikkö
<i>Tutkimuksen johtaja:</i>	Riikka Tevali (FM)
<i>Kenttätöaika:</i>	7.-11.6.2010
<i>Tutkitun alueen laajuus:</i>	n. 8500 m ²
<i>Tutkimuksen rahoittaja:</i>	Sastamalan kaupunki
<i>Tutkimushistoria:</i>	Museovirasto, AO sekä RHO arkistot: Tyrvään Pyhän Olavin kirkolla useita inventointeja, tarkastuksia, kartoituksia ja kaivauksia 1898 – 1970. Vanhankirkonniemen inventointi 1995 Maisemaselvitys 1997 Tyrvään Pyhän Olavin kirkon arkeologinen seuranta 2005
<i>Alkuperäinen raportti sekä viistokaikuaajat merkintöineen:</i>	Museoviraston meriarkeologian yksikkö, vedenalaislöytöjen arkisto
<i>Kopio raportista:</i>	Sastamalan kaupunki, Museoviraston arkeologian osaston arkisto
<i>Kuvat:</i>	MA300003: 1 - 6
<i>Julkaisemattomat raportit ja muut lähteet:</i>	http://fi.wikipedia.org/wiki/Rautavesi http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1965 Kansalaisen karttapaikka: http://kansalaisen.karttapaikka.fi/kartanhaku/osoitehaku.html?lang=

1. Johdanto

Sastamalan kaupungissa, lähellä Vammalaa, Rautavesi-järvellä sijaitsevalla Sunttionlahdella tehtiin vedenalaisinventointi 7.-11.6.2010. Lahti on eteläpuoleltaan Vanhankirkonniemen rajaama. Pohjoispuoleltaan lahtea rajaa Esko Pirasen maatila ja laidunmaat. Sastamalan kaupunki on suunnitellut rakennettavaksi vesihuoltolinjauksen Sunttionlahden poikki liittyen Vanhankirkonniemen vesihuoltohankkeeseen. Alueella, johon linjausta suunnitellaan, ei ole tehty vedenalaisinventointia. Alue on kulttuurihistoriallisesti arvokas, lähellä sijaitsee keskiaikainen Pyhän Olavin kirkko sekä rautakautisia muinaisjäännöksiä. Vedenalaisinventoinnilla pyritään selvittämään, tuleeko hankkeella olemaan vaikutusta mahdollisiin vedenalaisiin muinaisjäännöksiin.

Inventoinnin kustannuksista vastasi Sastamalan kaupunki (yhteensä 8916 €).
Kenttätöiden johtajana toimi FM Riikka Tevali ja apulaistutkijoina HuK Petteri Liesivuori ja HuK Juhani Gradistanac.

Helsingissä 30.6.2010

Riikka Tevali

2. Tutkimusalue

Luonnonympäristö

Vanhankirkonniemen alue kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen Rautaveden kulttuurimaisemaan josta tunnetaan Vanhankirkonniemen laidun-perinnebiotooppi. Alueella kasvaa mm. kissankäpälää, ketoneilikkaa, mäkitervakkoa, virnasaraa, keltamataraa sekä kevättädykettä. Rautaveden kulttuurimaisema kuuluu Ympäristöministeriön nimeämiin Suomen kansallismaisemiin.

Rautavesi kuuluu Kokemäenjoen vesistöön ja sen vesiala on noin 46 m². Keskiyvyys järvessä on noin 8,5 metriä. Rautavesi kuuluu Suomen parhaimpiin kuhanpyyntivesiin. Tämän lisäksi järvestä voi pyytää ainakin ahventa, siikaa, lahnaa, haukea, sulkavaa ja toutainta. Järveen on istutettu taimenta.¹

Sunttionlahti, joka sijaitsee järveen pistävän Vanhankirkonniemen pohjoispuolella, on erittäin matala – vettä on kauttaaltaan vain noin 2 metrin syvyydeltä ja lahden pohjukassa alle metrin. Lahden pohjassa kasvaa tiheää ruokoa ja sen rannat ovat korkean kaislan peitossa. Lahdessa kasvaa runsaasti lumpeita ja pohjasta löytyi myös simpukoita. Lahdessa on mutapohja, joka muuttuu hiekaksi kauempana pohjukasta.

Kulttuuriympäristö

Vanhan Ylä-Satakunnan ja Kokemäen joen varren keskiaikaisen asutuksen ydinalueella Rautaveteen pistävä Tyrvään Kirkkoniemi ja sen tyveen kallioisella kumpareella sijaitseva harmaakivikirkko sekä rakenteeltaan tiiviinä säilynyt Kallialan ryhmäkylä ympäröivine peltomaisemineen muodostavat maisemallisen ja historiallisen kiinnostuksen Rautaveden länsirannan kulttuurimaisemassa (ks. Kartta 3).

Pyhälle Olaville omistettu myöhäiskeskiaikainen kirkko sijaitsee Rautaveteen loivasti laskeutuvalla kallioniemekkeellä, joka on kirkon rakentamisaikaan ollut saari. Nykyään niemen yhdistää mantereeseen kapea maayhteys kirkon koillispuolella, joka syntyi järven laskun yhteydessä 1800-luvun puolivälissä. Kirkon länsipäädyssä on satakuntalaisille kirkoille luonteenomaista kulmatiilinauhoista sommiteltua, porrastettua koristelukuviointia, itäpäädyn tiilikoristelun keskeisenä aiheena on neljästä pyöreästä ruusukomerosta koottu ristimäinen sommitelma.

Vanhankirkonniemen tyvessä oleva Kallialan ryhmäkylä on säilyttänyt keskiaikaisen sijaintinsa. Vanhoilla kylätonteilla sijaitsevien kantatilojen rakennuskanta muodostaa tiiviitä ryhmiä, joiden välitse kylätie kiertää. Rautaveteen laskevat pellot, laidunmaat ja hakamaat kehystävät kylää. Tyrvään vanhan kirkon maisema on osa valtakunnallisesti arvokasta Karkku-Tyrvää -maisema-alueetta.

¹ <http://fi.wikipedia.org/wiki/Rautavesi>

Rautaveden rantojen vahvaan asutukseen jo esihistoriallisella ajalla viittaavat lukuisat kivi- ja rautakauden muinaisjäänökset. Kallialan kylä on saanut pysyvän asutuksen keskiajalla. Kylän tiivis rakenne säilyi, vaikka isojaon jälkeen osa taloista siirtyi kyläpellon laidalla olevalle mäki-alueelle.

Esihistorialliselle kulttipaikalle 1510–1515 rakennettu ja Pyhälle Olaville pyhitetty kirkko jäi käytöstä 1855 uuden kirkon valmistuessa Vammaskosken partaalle. Kirkon käyttö alkoi uudelleen 1960-luvulla, kunnes tuhopolttot hävitti kirkon puurakenteet ja 1700-luvulta peräisin olleen kiinteän sisustuksen syyskuussa 1997. Kirkko palautettiin ulkohahmoltaan paloa edeltäneeseen asuunsa vuoden 2000 aikana ja vihittiin uudelleen käyttöön 2003.²

Paikalla on tehty lukuisia kirkko- ja muinaisjäänösinventointeja sekä kartoituksia alkaen 1800-luvun lopulta aina 1970-luvulle sekä muutamia myös 1990-luvulla ja 2000-luvulla. Myös arkeologisia kaivauksia on tehty kirkon ympäristöön, painottuen 1900-luvun ensimmäiselle puoliskolle. Vedenalaisia muinaisjäänöksiä tunnetaan koko Sastamalan alueelta kuitenkin vain kaksi eikä Rautavedeltä yhtään. Ottaen huomioon Sunttionlahden sijainnin historiallisesti arvokkaassa maisemassa on kuitenkin todennäköistä, että myös veden alta olisi mahdollista löytää muinaisjäänöksiä.

Tutkimusten vähäisyydestä huolimatta on kuitenkin todennäköistä järven ympäristön esihistoriallisten ja historiallisten kiinteiden muinaisjäänösten valossa, että järven vesistöä on tiheään käytetty kulkureittinä esimerkiksi keskiaikaisille kirkkoille kuljettaessa. Pyhän Olavin kirkko sijaitsi saarella aina 1800-luvulle asti, joten sinne kuljettiin veneellä. Runsaskalaisesta järvestä on myös pyydetty saalista kautta aikojen. Mahdollisia löytöjä Vanhankirkonniemen alueelta ovat siis ruuhet ja veneet sekä erilaiset kalastuspadot ja –tarvikkeet.

3. Inventoinnin kenttätyöt

Inventointi tehtiin pääasiassa meriarkeologian yksikön Humminbird 997c Combo-viistokaikua käyttämällä, jonka anturi kiinnitettiin meriarkeologian yksikön kevyen kumiveneen perään. Vene saatiin laskea vesille Sunttionlahden pohjoisrannalla sijaitsevan Esko Pirasen maatilan rannasta. Piranen on maaomistaja tutkimusalueella ja hänen tilallaan sijaitsee myös kulttuurimaiseman perinteistä rakennuskantaa. Tarkoituksena oli rajata pois vesihuoltolinjan kohta sekä tutkia myös samalla koko lahti. Tutkimusalueen runsaan kasvillisuuden vuoksi ranta-alueet tutkittiin kävelemällä sekä pistelemällä pohjaan metallipuikolla. Lisäksi huoltolinjan kohta ja lahden suu tarkastettiin sukeltamalla.

Viistokaiun vetäminen muodostui vaikeaksi kumiveneen perämoottorin rikkouduttua toisena tutkimuspäivänä. Näin ollen jouduimme vetämään viistokaikua melomalla. Myös tutkimusalueen ruohottuminen haittasi sekä veneilyä että sukeltamista kohteella, lahden pohjukassa moottorilla ajaminen olisi ollut mahdotonta. Pohjukassa sukeltaminen ei onnistu ruohottumisen ja veden mataluuden vuoksi, joten alue oli tutkittava pinnalla uiden.

² http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1965

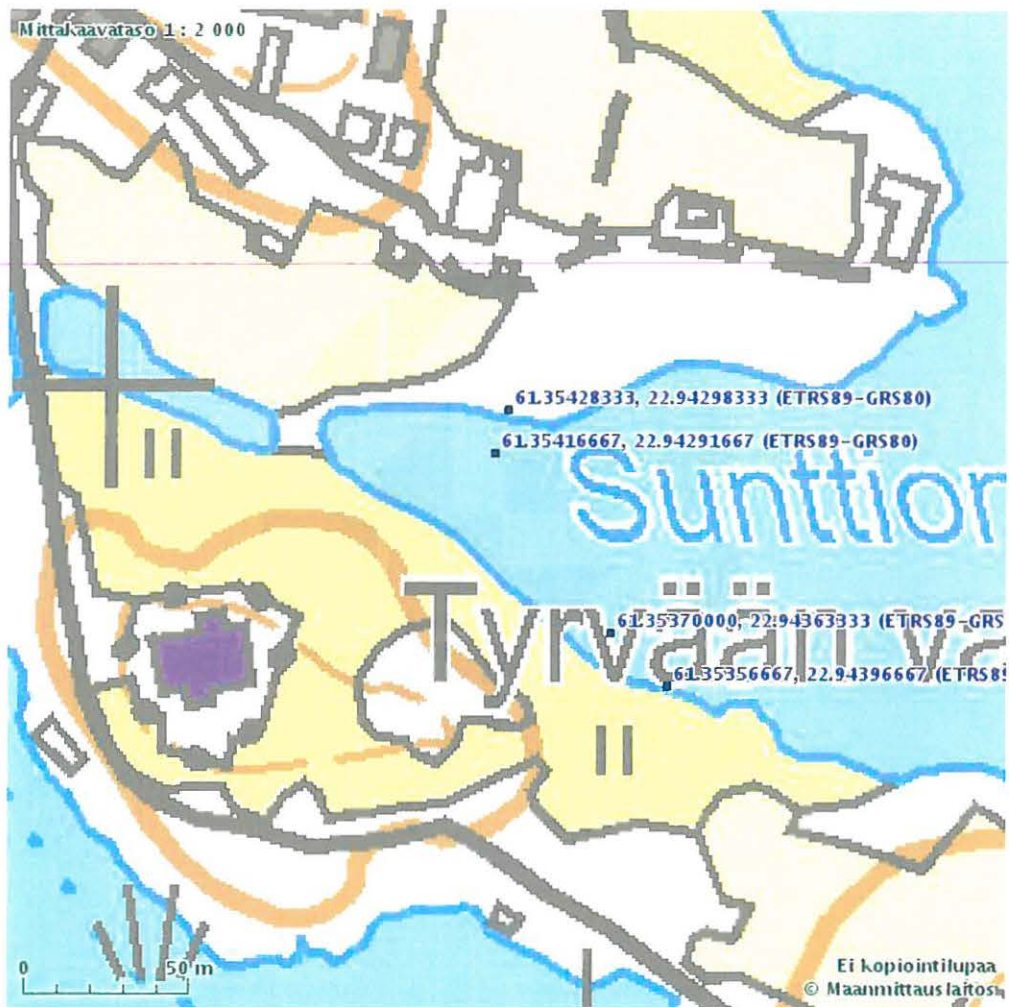
Huoltolinjan kohta lahdessa merkittiin gps-pistein. Itse linja oli vain noin 100 metriä pitkä, josta veden alla vain noin 60 metriä rantojen kaislikoitumisen ja ruohottumisen takia. Tutkimusaikaa oli kuitenkin riittävästi, joten pystyimme käymään läpi koko lahden alueen, noin 8500 m² (ks. Kartta 1.). Lahtea tutkittiin kattavasti myös siksi, että tuleva vesihuoltolinja saattaa vielä muuttaa hieman paikkaansa ja annetut koordinaatit olivat summittaiset.

Kartta 1. Tutkittu/viistokaiutettu alue (Kansalaisen karttapaikka).

Tarkastetun vesihuoltolinjan koordinaatit ovat (ks. Kartta 2.):

61°21.257' / 22°56.579'
61°21.25' / 22°56.575'
61°21.222' / 22°56.618'
61°21.214' / 22°56.638'
(koordinaatisto: wgs84).

Kartta 2. Vesihuoltolinjan gps-pisteet. (Kansalaisen karttapaikka).

Paikanpäällä sekä meriarkeologian yksikössä tarkastetussa viistokaikumateriaalissa ei vesihuoltolinjan tai lahden alueelta löydetty vedenalaisia muinaisjäänöksiä.

4. Yhteenveto

Sastamalan Sunttionlahden vedenalaisinventoinnissa 7.-11.6.2010 tutkittiin viistokaivulla, rantoja kävelemällä sekä sukeltaen noin 8500 m² laajuinen alue.

Inventoinnissa ei paikannettu vedenalaisia muinaisjäänöksiä. Näin ollen vesihuoltolinjan laskemiselle ei ole esteitä.

5. Kartta- ja kuvaluettelot

Kuvaluettelo

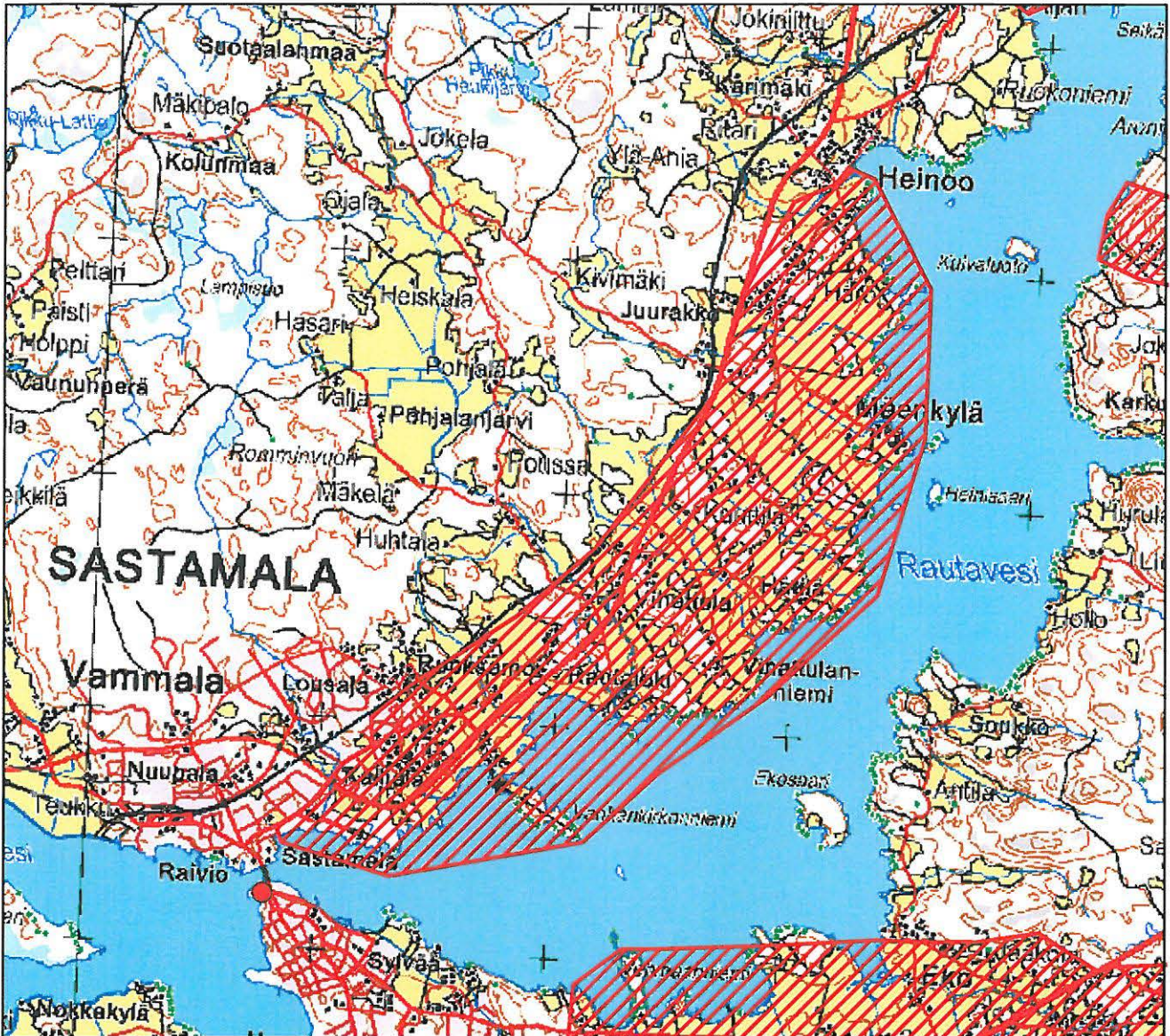
Kartta 3: RKY1993 – Rautaveden länsirannan kulttuurimaisema

Kartta 4: Sunttionlahti sekä lähellä sijaitsevat muinaisjäännösalueet

Kuvaluettelo

<u>Numero</u>	<u>Tyyppi</u>	<u>Suunta/aihe</u>	<u>Kuvaaja/pvm</u>
MA300003:1	digi	W/Lahden pohjukka, kirkko	Riikka Tevali/8.6
MA300003:2	digi	W/Lahden pohjukka	Riikka Tevali/8.6
MA300003:3	digi	-/Tutkimusmaasto (lumpeita)	Riikka Tevali/8.6
MA300003:4	digi	N/Lahden pohja kirkolta	Riikka Tevali/9.6
MA300003:5	digi	NE/Lahti kirkolta	Riikka Tevali/9.6
MA300003:6	digi	NE/Lahden suu kirkolta	Riikka Tevali/9.6

RKY1993
Rautaveden länsirannan kulttuurimaisema

MK: 1:57 816

Taustakartan copyright Maanmittauslaitos 2008.
Aineiston kopiointi ilman Maanmittauslaitoksen lupaa on kielletty.

Rakennusperintörekisteri

- Rakennukset (pisteet)
- ▨ Rakennuskohteet (alueet)

Vedenalaislöytöjen rekisteri

- ◆ Muinaisjäänökset
- ◆ Muut vedenalaiskohteet

Muinaisjäänösrekisteri

- Muinaisjäänökset (pisteet)
- Alakohteet
- Irtolöytö
- Luonnonmuodostuma
- Mahdollinen muinaisjäänös
- ▨ Kiinteät muinaisjäänökset (alueet)

Muinaisjäänösten hoitorekisteri

- ▲ Mj-hoitorekisteri kohteet

RKY1993

- RKY1993 (pisteet)
- RKY1993 (viivat)
- ▨ RKY1993 (alueet)

RKY2000

- RKY2000 (pisteet)
- RKY2000 (viivat)
- ▨ RKY2000 (alueet)

Maailmanperintökohteet

- Mp-kohteet (pisteet)
- ▨ Mp-kohteet (alueet)

Kuntarajat

- ▭ Kuntarajat

Sunttionlahti ja ympäröivät muinaisjäänökset

MK: 1:10 000

Taustakartan copyright Maanmittauslaitos 2008.
Aineiston kopiointi ilman Maanmittauslaitoksen lupaa on kielletty.

Rakennusperintörekisteri

- Rakennukset (pisteet)
- ▨ Rakennuskohteet (alueet)

Vedenalaislöytöjen rekisteri

- ◆ Muinaisjäänökset
- ◆ Muut vedenalaiskohteet

Muinaisjäänösrekisteri

- Muinaisjäänökset (pisteet)
- Alakohteet
- Irtolöytö
- Luonnonmuodostuma
- Mahdollinen muinaisjäänös
- ▨ Kiinteät muinaisjäänökset (alueet)

Muinaisjäänösten hoitorekisteri

- ▲ Mj-hoitorekisteri kohteet

RKY1993

- RKY1993 (pisteet)
- RKY1993 (viivat)
- ▨ RKY1993 (alueet)

RKY2000

- RKY2000 (pisteet)
- RKY2000 (viivat)
- ▨ RKY2000 (alueet)

Maailmanperintökohteet

- ◆ Mp-kohteet (pisteet)
- ▨ Mp-kohteet (alueet)

Kuntarajat

- ▭ Kuntarajat